

ו' בניסן תשפ"ב, 7.4.2022

גיליון מס' 800

פרשת מצורע שבת הגדול

עבודות בחגיגת חירות?

מאת הרבנית מיכל נגן, ראש צהלי ורוני

"עֲבָדִים הָיִינוּ לַפְּרֵעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזְרוּעַ נְטוּיָהּ.." (מתוך ההגדה)

ליל התקדש החג, עם ישראל מכונס משפחות-משפחות לחוג את חירותו, לספר את סיפור עצמאותו. סיפור של מלחמה וניצחון, נס של הצלה גדולה ועם היושב לבטח בארצו היפה. סיפור של בחירתו של א-לוהים בעם ישראל. עמים אוהבים ימי עצמאות. חוגגים אותם בצהלה זיקוקים ומצעדי ראווה. עמים אוהבים להשתבח בניצחונות, כיבושי אימפריות וסיפורי ניסים. אך הסיפור שלנו לא מתחיל שם. אנחנו מתחילים ב'עבדים היינו'.

גם המאכל שבו אנחנו מציינים את חג החירות מזכיר מהיכן יצאנו לעצמאותנו הלאומית. לפני הארוחה החגיגית – מצה ומרור. ההגדה שואלת 'מצה זו על שום מה?' ובתוך התשובה משובץ פסוק מספר שמות: "וַיֹּאפֹּךְ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאֹו מִמִּצְרַיִם עֲגַת מִצּוֹת, כִּי לֹא חֶמֶץ, כִּי גֵרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְהִתְמַהֵמָה, וְגַם צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם" (יב לט).

הפסוק הזה מסביר מדוע לא הספיק הבצק לתפוח אך עקב כך מתוארת בחדות עבודתם של אבותינו שגורשו ממצריים. נפעלים, סבילים, נכפים לצאת לחירותם. לא במעמד של מנצחים עטורי כתרי גבורה ביום בו שוחררו מעבדות. כאן כבר מתבררת מגמתו של טקס ליל הסדר. אין כאן רק סיפור היסטורי, אין כאן רק שיחזור המזון המדויק אותם אכלו אבותינו – יש כאן החלטה ברורה ועקבית לכלול את המצב הנפשי של העבדות ביום חגיגות החירות. ומדוע?

משפחות הנושאות בליבן ארוע טראגי ומכאיב מעדיפות, פעמים רבות להקדיש ימים מרוכזים לזיכרון והזכרות, ולמקד בדרך זו את כוחות החיים בשאר ימות השנה. להתמקד פעם בכאב ופעם בצמיחה. אך למי שינסה לחוג את מצוות סיפור יציאת מצריים מתוך הזדהות עם מאורעות העבדות זאת חויה בלתי נתפסת וכמעט קשה מנשוא: הסיפור כל כך דראמטי: אובדן החירות, אובדן הכבוד, אובדן הבנים, קושי שגדול יותר ממידת אדם – ואנו מספרים בו ומזכירים אותו ודשים בו. וכאן הלב שואל – כלום לא נכון יותר להצניע? להסתיר? להשכיח?

או לכל הפחות להפריד?

תשובה אחת, מוכרת למדי היא שזכירת העבדות נועדה למטרה חינוכית-מוסרית: למען תזכור את נפש הגר, למען תזדהה עם החלש. אם תמשיך להזכיר את העובדה שהיית בעבר חלש ומוחלש, לא תשכח את זה כאשר יתהפך הגלגל ואתה תהיה חזק, תהיה אתה עצמך אדונם של אחרים.

ברצוני להציע כאן תשובה נוספת, המוצאת בדרך עיצובו של ליל הסדר בשורה נרטיבית להתמודדות עם טראומה. המצה היא אמצעי מרפא המעודד החלמה עמוקה: לאכול מצה ביום חגיגות הגאולה היא הכרה שאנחנו לא מתכחשים לחולשות שלנו, לא מתנתקים מהעבר הפצוע שלנו על מנת להיות חזקים. אנחנו צריכים להיות מסוגלים לעמוד בגאות בני חורין ולומר: היינו עבדים, זה היה נורא. אנחנו חוגגים שחרור ועצמאות מתוך הכרות עם הכאבים העמוקים ביותר שחוונו, ושנאלצנו להתמודד איתם. הם מי שאנחנו לא פחות מהבשר והיין של חיינו המבוססים והמוגנים בארצנו. אנחנו סיפור חיים אחד. בלי התכחשות לחולשות ולכאבים בלי ניתוקים פנימיים. מישרים מבטינו אליהם אבל גם עם מבט קדימה, מבט שלוקח אחריות על כל מה שקדם ועל כל מה שעוד יהיה.

בברכת חג חירות שמח.

הרבנית מיכל נגן, ראש מכינת צהלי ומדרשת רוני. בעלת תואר שני בהיסטוריה של יהדות זמננו מהאוניברסיטה העברית בירושלים. נשואה לרב יעקב נגן, אם לשבעה. גרה בעתניאל.

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש להירשם בקישור: <https://forms.gle/bzbZhmBafTeQLY3k6> תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il